

USKONTO JA USKONTOKYSYMYKSIÄ

Uskontokysymys ja maailman uskonnot -sarja v. 1909

Uskonto merkityksessään maailmankatsomus on elämän tärkein kysymys. Millainen ihmisen uskonto on, sellainen on hänen elämänsä. Millainen jonkun kansan uskonto on, sellainen on sen kansan elämä. Ihmisyksilön maailmankatsomuksesta riippuu hänen elämänsä henkevyys ja kansan maailmankatsomuksesta riippuu sen kansan sivistys, sen olosuhteiden henkevyys.

Mitä sitten on uskonto eli maailmankatsomus? Me saatamme tässä asiassa Tolstoin kanssa erottaa kaksi olemuspuolta. Toista tahtoisin nimittää elämänuskoksi, toista uskonnoksi varsinaisessa merkityksessä. Jos ajattelemme yksilöä huomaamme aivan selvästi erotuksen näiden kahden olemuspuolen välillä, ja huomaamme myös minkälaisessa vuorovaikutuksessa ne ovat toisiinsa. Jokainen yksilö omistaa elämänuskon, ja sillä tarkoitetaan, että jokainen ihminen on todellisuudessa pisara elämän meressä, tuntien itsensä riippuvaiseksi suuresta elämästä. Hän ei ole kaikkivaltias olento, vaan olento, joka välttämättä on jonkinlaisessa suhteessa ympäristöönsä, kaikkeuden elämään ympärillään.

Tämä hänen todellinen ja vaistomainen suhteensa, joka ilmenee hänen teoissaan, liikkeissään ja sanoissaan, tämä hänen niin sanoakseni alitajuinen suhteensa, jollainen välttämättä on jokaisella ihmisellä, tämä on hänen sisäinen elämänuskonsa. Sen mukaan jokainen ihminen elää.

Jokaisella ihmisellä on itse asiassa oma elämänuskonsa, koska kukaan ei ole aivan samanlainen kuin toinen eikä vallan samassa suhteessa elämään. Ihmiset ovat eri kehitysasteilla, ihmisillä on eri käsitys siitä, mitä elämä heiltä vaatii, mikä on heidän velvollisuutensa, mikä heidän siveellisyytensä, ja kukin ihminen toimii vaistomaisesti oman sisäisen käsityksensä mukaisesti.

Mutta ihmisellä on myös tietoinen uskontonsa eli maailmankatsomuksensa, ja se on hänen päivätajuinen kuvansa elämästä ja maailmasta. Se asuu hänen järjessään, ymmärryksessään, ajatuksessaan, ja sen mukaan ihmiset jakautuvat eri ryhmiin ja nimittävät itseään ja toisiaan eri nimillä: materialisti, kristitty, uskova, buddhalainen, hindulainen, agnostikko, kieltäjä, epäilijä, juutalainen jne.

Nämä kaksi, ihmisen päivätajuinen uskonto ja hänen vaistomainen elämänuskonsa ovat kumpikin alituisessa vuorovaikutuksessa keskenään. Jos hänen vaistomainen sielunelämänsä on voimakas, jos hänellä on suuria, voimakkaita intohimoja, silloin välttämättä hänen tajuinen maailmankatsomuksena enemmän tai vähemmän hyväksyy näitä hänen intohimojaan. Jos ne ovat kovin voimakkaita eikä hän näe niissä mitään erikoista pahaa, suo hän niille sijan maailmankatsomuksessaan. Toiselta puolen älyllinen maailmankatsomus vaikuttaa alitajuiseen uskoon. Ihmisellä on esim. voimakkaita sellaisia viettejä, jotka hän itse tuomitsee vääriksi. Niillä ei silloin ole hyväksytyä sijaa hänen uskonnossaan, vaan hän koettaa niitä poistaa itsestään, taistella niitä vastaan, nousta niiden yli. Tällä tavoin ihmisen uskonto ja hänen uskonsa alituisesti vaikuttavat toisiinsa. Ihmisen omasta luonnosta johtuu, että hän maailmankatsomuksellaan voi vaikuttaa omaan alitajuunsa, voi muovata itseään, jossakin määrin muuttaa itseään. Ihminen voi, kun hän on laatinut itselleen selvän maailmankatsomuksen järjessään, ajatella itseään paremmaksi kuin hän oikeastaan on ja siten ajatuksen voimalla puhdistaa itsensä ja elämänsä ja nousta korkeammalle, kuin missä hän alussa oli. Tämän johdosta näemme, että ihmisen päivätajuisella uskonnolla on suuri merkitys hänen elämässään. Ja me näemme myös, että sillä on suuri merkitys kansakunnan elämässä, sillä jos yksilö omistaa maailmankatsomuksen, joka kohottaa hänen sielunsa ylevään ihanteeseen, ehdottomasti vaikuttaa omaan elämäänsä, alitajuiseen persoonallisuuteensa, on yksilöryhmän eli kansan laita samoin. Ja jos kansalla on maailmankatsomus, joka ei vedä sitä alaspäin, vaan koettaa nostaa sen sielua ja henkeä ylöspäin, niin se myös vaikuttaa alkemiallisesti kansan elämään, niin että tämä puhdistuu ja nousee sivistyksessään.

Näin olemme nyt määritelleet uskoa ja uskontoa ja ymmärrämme, kuinka tärkeät ihmiselle ja ihmiskunnan elämälle ns. uskonnot ovat olleet. Uskonnot ovat tarjonneet ihmisille

maailmankatsomuksen. Ne ovat tyydyttäneet sitä sisäistä tarvetta, joka piilee ihmishengessä. Jokainen ihminen tahtoo ymmärtää elämää. Jokaiselle ihmiselle on välttämätön jokin järjellinen kuva siitä. Maailman suuret ja pienet uskonnot, filosofisimmat ja taikauskoisimmat järjestelmät — kaikki ne ovat tässä suhteessa olleet ihmisille avuksi. Tätä merkitystä ei niiltä kukaan kiellä.

Mutta uskonnoista puhuttaessa ja niitä arvosteltaessa on tietysti olemassa toinenkin näkökanta. Jos niiden käytännöllinen merkitys tunnustetaan, voidaan yhtäkaikki kysyä, mikä tieteellinen arvo niillä itsessään on: onko niiden antama maailmankuva tosi vai väärä? Tämä kysymys on taas yhteydessä seuraavan kanssa: mistä uskonto on saanut maailmankatsomuksensa? mikä on sen alkuperä? kuka on sen keksinyt? Ja vaikka useimmat uskonnot itse vastaavat tähän, että niiden maailmankuva on saatu ylhäältä, on Jumalan tai jumalallisten olentojen ilmoittama, eivät läheskään kaikki kysyjät ole tähän vastaukseen tyytyneet. Itse asiassa tiedämme, että tutkijat ovat eri mieltä uskontojen alkuperästä.

Jätämme järjettömänä heti syrjään tuon raa'asti materialistisen käsityksen, että uskonto on humbugia, että uskontoja ovat laatineet yläluokkalaiset, jotka ovat katsoneet omia etujaan kansan kustannuksella, että uskonnon avulla kansaa pimitetään ja pidetään tietämättömyydessä, saadaan tottelemaan ja tyytymään. Vaikka täytyy tunnustaa, että uskonnon nimeä on väärinkäytetty, että uskonnon varjolla on harjoitettu mitä törkeintä petosta ja sortoa, että uskontoa on käytetty vallanhimon, ahneuden ja kaikkien paheiden naamarina, ei tieteellinen tutkimus kuitenkaan ole koskaan alentunut uskomaan, että uskontojen alkuperä olisi itsetietoinen petos. Ns. vertailevan uskontotieteen kanta on se, että uskontojen alkuperä on ihmisten tietämättömyydessä ja pelossa. Uskonto on ilmiö, se sanoo, joka kuuluu ihmiskunnan lapsuusaikaan ja josta meidän täytyy nousta. Uskonto on maailmankatsomus, jonka ihmisten yhteinen mielikuviutus on synnyttänyt. Joku nerokkaampi joukosta on löytänyt sanat yhteiselle mielikuviutukselle, niin että kun esim. pelättiin ukkosta, keksi joku, että ukkosen takana on ankara, kostava Jumala, joka pauhaa ja pitää melua. Tutkiessaan eri uskontoja tiedemiehet kyllä vähän hämmästyvät sitä, että niissä kaikissa – sekä pakanuskonnoissa että kristinuskossa – opetettiin jotakuinkin samaa, mutta he tekivät siitä vain johtopäätöksen: tästä näemme, ettei kristinuskokaan, jota on pidetty kaikkein parhaimpana korkeimpana muista eroavana, ole sen merkillisempi; se on johtunut yhtäläisestä tietämättömyydestä kuin muutkin. Kaikki uskonnot ovat lähteneet samasta alkuperästä. Tämän johtopäätöksen tiedemiehet tekivät.

Uskonnot muodostavat tutkijan mielestä erinomaisen kiintoisan tutkimusalueen, koska ne antavat heidän kurkistaa kaikista syvimmälle kansojen sielunelämään. Jokaisessa uskonnossa saattaa erottaa kolme asiaa, sanovat tutkijat. Ensinnä tulevat opit eli dogmit, jotka antavat kuvan elämästä ja maailmasta, ihmisestä ja Jumalasta. Se on jokaisen uskonnon metafysiikka eli oppijärjestelmä. Sitten seuraa siveysoppi eli etiikka, joka selittää, millä tavalla ihmisten tulisi elää. Tässä kohden tutkijat poikkeavat humbugin uskojista, sillä heidän täytyy myöntää, että uskontojen alkuperäisissä siveysopeissa on kauttaaltaan mitä ylevimpiä ja kauneimpia elämänohjeita. Uskonnot aina kehoittavat ihmistä hyvään elämään ja puolustavat siveellisiä pyrkimyksiä, ja niin kuin opinkappaleissa on yhtäläisyyttä uskonnoissa, niin on yhtäläisyyttä myös siveysopissa. Mutta on vielä kolmas huomattava puoli: keskushenkilö, alkuperäinen perustaja, merkillinen ihminen, joka on sulattanut itseensä ja tuonut ilmi, mitä liikkuu kansan sydämessä. Yksi ihminen on osannut aivan kuin koota itseensä eri säteet kansan sielusta ja antaa niille muodon. Uskontojen keskushenkilöt ovat olleet pyhiä ihmisiä, sankareita, korkeita olentoja. Näiden olemassaolo oli vaikea ratkaista tavallisten tutkijain kannalta, ja jotkut koettivat päästä pulmasta siten, että sanoivat: sellaisia ei ollutkaan, vaan ne on keksitty, tai sitten he ovat olleet vallan toisenlaisia, kuin miksi heidät on kuvattu. Jos Kristuksesta esim. kerrotaan sitä tai tätä ihmeellistä, niin asia on todellisuudessa ollut toisin, kertomus on liioittelua — ja kukaties Jeesus Kristusta ei ole koskaan ollut olemassakaan; koko esitys Kristuksesta on ollut esitys auringon kulusta, se on ollut vain aurinkomyytti.

Viime vuosina on tapahtunut muutos. Nyt ne tiedemiehet, jotka seuraavat aikaansa, eivät riipu kiinni vanhoissa käsityksissä, mitkä muutamia vuosikymmeniä sitten luotiin, niinkuin esim.

Häckel tekee, vaan jatkavat tutkimusta eteenpäin ovat kääntäneet huomion uuteen tosiseikkaan. Koko heidän entinen käsityksensä uskonnosta on alkanut horjua. He ovat huomanneet, että uskonnossa on huomioon otettava vielä neljäskin asia metafysiikan, etiikan ja keskushenkilön lisäksi. Tämä neljäs puoli on mystiikka eli se salattu, sisäinen ja siitä johtuva käytännöllinen elämä, joka uskonnosta on syntynyt ainakin joidenkuiden ihmisten sielussa. Tämä on todellisuutta. Elävä todellisuus oli tutkijoilta jäänyt pois näkyvistä ensiksi. Huomattiin kyllä kirjoitetut opit, traditiot, siveysopit, kertomukset keskushenkilöstä, mutta ei huomattu itse elämän todellisuutta, ei tutkittu, mitä uskonto on vaikuttanut yksityisiin ihmisiin. Tätä ei ensi innostuksessa havaittu, mutta nyttemmin ovat monet oppineet alkaneet tutkia uskonnollisia ilmiöitä, uskontoa sielullisena ilmiönä, todellisuutena. Ja nämä tutkijat ovatkin tulleet toisiinsa johtopäätöksiin uskontojen arvosta. Uskonnot, he myöntävät, ovat merkittäviä ja hämmästyttäviä liikkeitä ihmiskunnan sielullisessa historiassa, koska ne niin merkittävästi ovat voineet vaikuttaa yksilöiden sieluelämään. Tämä uusi tutkimushaara osoittaa näet, että uskontojen mystiikka eli ne ilmiöt, joita sanotaan kääntymykseksi, heräämiseksi, pyhitykseksi, vanhurskauttamiseksi jne., ovat todellisia, vankkoja tosiseikkoja, joita ei enää käy kieltäminen.

Me elämme nyt aikaa, jolloin saatetaan päivänvaloon paljon sellaista, mikä ennen on pidetty salassa.

On olemassa kosolti täysin luotettavia kertomuksia siitä, kuinka ihmiset ovat kääntyneet ja heränneet. Meillä on todistuskappaleita aivan lähellä. Meidän ei tarvitse lähteä pois Suomesta löytääksemme tyypillisen esimerkin. Ottakaamme esimerkiksi omasta maastamme Arvid Järnefelt. Varmaan jokainen teistä on lukenut hänen tunnustuksiaan, lukenut, kuinka hän oli tavallinen maailmanmies ja kuinka sitten yhtäkkiä — vaikka tosin sitä oli valmistettu, tosin hänen äitinsä oli paljon hänen kanssaan keskustellut, — mutta kuitenkin yhtäkkiä valo tuli hänen sieluunsa ja täytti hänet. Hän heräsi näkemään, mitä elämä oli. Hän heräsi ainakin näkemään, mitä hänen oma elämänsä oli ja oli oleva. Ei ole sanottu, että kaikkien ihmisten kokemukset ovat samanlaisia. Muodollisesti ne saattavat olla erilaisia, mutta ytimeltään ne ovat samaa. Sisäisesti ne pitävät yhtä siinä, että uusi valo tulee ihmisen sieluun. Hän Järnefelt — oli vaeltanut pimeässä hapuillen, nauraen uskonnollisuudelle, vastustaen kaikkea pyhää, pitäen sitä pelkkänä ulkokultaisuutena, ja yhtäkkiä hänen sisäänsä tuli valo, hän väki elämän salaisuudet, sai kokea, mitä Jumala oli mitä jumalallinen elämä oli.

Kertomukset tällaisista asioista ovat liikuttavia. Suomen kielellä ei liene sellaista kirjaa, jossa olisi koottuina kertomuksia ihmisten herämyksistä, mutta liikuttavaa on lukea tai kuulla ihmisistä, jotka sanomattomia sieluntuskia kärsittyään ovat tulleet lohdutetuiksi. He ovat vaeltaneet pimeydessä, ja yhtäkkiä on heihin tullut valo. Ja mitä se on vaikuttanut? Se on saanut aikaan muutoksen heidän elämässään. Heidän elämänsä perussävel saattoi ennen olla turhamaisuus, pintapuolisuus, itsekkyyys, mutta kun herämyksen valo tuli heidän sieluunsa, muutti se heidän tajuunsa elämänsä, heidän tahtonsa toiseen suuntaan. He eivät nyt enää tahdo elää itsekkäästi, he tahtovat olla toisenlaisia ihmisiä, ja he voivat ainakin jossakin määrin olla toisenlaisia. Niin kauan kuin valo heissä kestää, he ovat ehdottomasti toisenlaisia, niin kauan kuin he siinä vaeltavat, on heidän sielunsa toinen. Se valo voi poistua, ja he syöksyvät arkielämäänsä, mutta kun he ovat sen kerran kokeneet, ei muisto siitä koskaan katoa, ja he voivat ponnistamalla ja pyrkimällä päästä takaisin valoon, joka hetkeksi on häipynyt.

Läpikäyvänä piirteenä näissä kokemuksissa on se, että ne merkittävästi tavalla laajentavat ihmisen sieluelämää. Hänen sisässään puhkeaa uusi elämä, joka on suurempi kuin hänen tavallinen päivätaajuntansa; elämä, joka hänet täyttää, nostaa ja puhdistaa. Ottaakseni esimerkin, tahtoisin mainita ihmisen — hän ei ollut ”uskovainen” —, joka kauan ponnisti, tutki ja luki, etsi ja taisteli sisässään, paini Jumalansa kanssa niin kuin Jaakob eikä hellittänyt, vaan sanoi: ”Minun täytyy saada tietää sinun nimesi, tietää ken sinä olet, minun täytyy saada tietää totuus, nähdä sinut Jumala”. Ja kerran tuli valo. Kerran oli aivan kuin pilvet olisivat laskeutuneet hänen ylitseen, ja pilvien läpi alkoi aurinko paistaa, ja ihminen näki äärettömyyteen. Hän näki Jumalan

äärettömyyden, näki sen suuren elämän, joka oli kaiken takana, ja hän kuuli, kuinka elämä hänelle kuiskasi: ”Sinä olet minun poikani ja minä olen sinun Isäsi”. Ei sillä elämällä ollut muotoa, ei se ollut mikään personallinen Jumala tavallisessa merkityksessä, vaan se oli itse elämän äärettömyys, pohjattomuus, syvyys ja kuilu, se oli palava tuli ja aurinko ja valo, mutta se oli elämää ja se puhui ja sanoi: ”Sinä olet minun poikani ja minä rakastan sinua”. Ja kun se ihminen tuon koki, hän huomasi itse loistavansa. Hän huomasi, että hänellä oli toinen ruumis kuin tämä fyysillinen, hän huomasi vaeltavansa jonkinlaisessa kehässä, joka loisti, ja siinä pallossa oli suuri tuli, joka nousi hänen päänsä yli, ja se tuli valaisi hänen elämäntiensä niin, että hän näki omansa ja toisten ihmisten sydämet ja mitä niissä oli heikkoa ja tietämätöntä. Hän vaelsi tällaisessa valossa, ja vaikkei se valo kestänyt ikuisesti, ei kestänyt kuin muutamia kuukausia ehkä, niin se muisto ei häipynyt eikä voinut häipyä, vaan se ihminen saattoi yhä uudestaan asettaa itsensä samanlaiseen tilaan. Tämä on kokemus, josta minä voin todistaa, ja sentähden tiedän, että tällaisia kokemuksia on. Se ei tapahtunut ”uskovaiselle”, eivätkä nämä kokemukset rajoitu mihinkään erityisen ihmispiiriin. Päinvastoin on merkille pantava seikka, että ne ovat ikuisia ja yleismaailmallisia. Buddhalainen ja hindulainen voivat kokea niitä yhtä hyvin kuin kristitty ”jumalankieltäjä” yhtä hyvin kuin ”uskovainen”. Nimitykset vain vaihtelevat aikojen ja kansojen mukaan.

Näiden kokemusten edessä voimme syytä kysyä: kuka ihminen on? Ei hänen tavallinen tajuntansa nosta häntä tällaisiin korkeuksiin. Hän on muuta sisässään, hän on toinen olento näkymättömästi kuin näkyvästi. Onko se hänen ikuinen ja kuolematon olemuksensa, josta uskonnot puhuvat?

Tätä kysymystä eivät meidän aikamme oppineet tutkijat vielä uskalla ratkaista. He eivät vielä uskalla asettaa näitä sielutieteellisiä ilmiöitä minkään metafyyssillisen — toistaiseksi vielä tieteellisesti epävarman — tosiseikan yhteyteen. Sentähden he eivät liioin uskalla ratkaista kysymystä uskontojen alkuperästä. He puhuvat ihmisen alitajunnasta ja sanovat, että hänen sielunelämänsä on suurempi kuin hänen päivätajuntansa. Se on totta ja oikein, mutta kun he tahtovat saattaa meidät ajattelemaan, että tämä suuri uskonnollinen elämä puhkeaa esiin ihmisen tajuttomasta sisäisestä vaistoelämästä, hänen itsetiedottomasta alitajunnastaan, silloin meidän on vaikea seurata mukana. Kuinka valo voi syntyä pimeydestä, järki järjettömyydestä, kosmos kaaoksesta? Ei muulla tavalla kuin siten, että pimeys estää valon näkymästä, tietämättömyys viisauden, kaaos kosmoksen. Mutta itse valon, itse viisauden, itse järjen täytyy olla olemassa. Ja sentähden käännyimme toisalle kysyessämme, mitä uskonnot ovat.

Meidän täytyy kääntyä teosofian puoleen. Me saamme teosofialta, ikuiselta viisaudelta kuulla tämän asian ratkaisun; siltä saamme tietää, kuinka uskonnot ovat syntyneet. Me saamme kuulla: kaukana siitä, että uskonnot olisivat syntyneet tietämättömyydestä tai pelosta, niin kuin alussa luultiin, kaukana siitä, että uskonnot olisivat syntyneet ihmisen vaistomaisesta alitajunnasta, ne ovat päinvastoin syntyneet siten, että joku ihminen on päässyt tietoon, ja sama tietoon päässyt ihminen on ilmoittanut tietoaan toisille. Uskonnot eivät suinkaan ole mielikuvitusta, ne eivät edes ole mitään epävarmaa tutkimusta, vaan kaikkein vanhinta ja varmintaa tiedettä. Mitä on meidän tieteellinen tutkimuksemme, joka syntyi 300–400 vuotta sitten? Se on vielä ainoastaan ulkonaisimmalla pinnalla hapuilemista. Pintaa on tutkittu, mutta tiede ei osaa ollenkaan selittää syviä kysymyksiä, ei vastaa syviin tiedusteluihin. Se ainoastaan kertoo meille tämän maailman ulkonäöstä.

Eikö siis ole olemassa mitään tietoa muista asioista, mitään sellaista tieteen haaraa eli sellaista suurta tiedettä, joka käsittelisi muita kysymyksiä kuin niitä, joita fyysillisellä silmällä voimme nähdä? On sellainen tiede. On aina ollut olemassa sellaista yliaistillista tietoa. Ihminen voi päästä sellaiseen tietoon, ja aina on ollut ihmisiä, jotka ovat kohonneet tietoon siitä jumalaisesta elämästä, joka heissä liikkuu ja joka heissä voi puhjeta. Uskonnot ovat syntyneet siten, että ihminen, joka on tiennyt, on päästänyt sitä tietoa ulos niin paljon, kuin hän on voinut antaa omalle ajalleen, omalle kansalleen. Kaikki nuo suuret uskontojen keskushenkilöt, joita tiede ei oikein osa luokitella, nimitellä ja asettaa määrätulle hyllylle, kaikki nuo Buddhat, Jeesukset, Zarathustrat, Raamat,

Pythagoraat, Platonit, kaikki suuret, ihmeelliset uskontojen opettajat ovat olleet sellaisia ihmisiä, jotka ovat tienneet, jotka ovat päässeet elämän tietoon, Jumalan tuntoon, ja koettaneet kertoa siitä toisille ihmisille, koettaneet kehottaa toisia etsimään samaa tietoa. Ja koska ihmisen sielunelämä kulkee kolmea linjaa pitkin, tahdon, tiedon ja tunteen, niin voimme huomata niiden ”jumalan poikain” ilmoituksessa ja vaikutuksessa kolme eri opetuspuolta. Tiedon ja ajatuksen linjaa pitkin he koettavat selittää ihmiselle, mitä elämä on, kuinka elämä on ymmärrettävä, kuinka on käsitettävä kaikki seikat elämässä. Oman tietonsa valossa he esittävät meille, mitä elämä on. Osaavatko he tehdä sen aivan vapaasti, aivan selvällä kielellä? Ne asiat, joista he puhuvat, ovat salaisia muutenhan meistä jokainen tietäisi ne. Ja koska ne ovat salaisia, tietäjien täytyy käyttää erityistä kieltä, vertauskuvakieltä, puhuessaan. Kaikki mitä he puhuvat on vertauskuvaa, kaikki mitä he selittävät opinkappaleissa, on symboleja, ja kun sitten toiset kirjoittavat muistiin, mitä tietäjät ovat sanoneet, niin myöhemmin ne, jotka eivät enää ymmärrä vertauskuvia, uskovat niin kuin sanallisesti lausutaan, ja silloin on koko alkuperäinen ymmärrys kadonnut. Ihmiset rupeavat riippumaan kiinni muodoissa ja metafysisissä vertauskuvissa. Opinkappalten henki katoaa pois uskovaisten tajunnasta, niin kuin huomaamme olevan laidan esim. kristillisessä kirkossa. Vertauskuvia pidetään kirjaimellisina tosiasioina, ja unohdetaan kerrassaan, että tietäjän täytyy käyttää symbolista kieltä puhuessaan fyysillisin kuvin asioista, jotka tapahtuvat toisissa maailmoissa.

Kuinka sitten tietäjien vaikutus kulkee tahdon linjaa pitkin? Siten, että heidän siveysoppinsa koettaa herättää ihmisissä hyvää, jaloa tahtoa, tahtoa ylöspäin. Siinäkin me ihmiset usein erehdymme luulemaan, että tietäjät ovat puhuneet kauniita sanoja asioista, joille emme mitään mahda, joita kukaties pitäisi noudattaa, mutta joita ei kukaan kuitenkaan voi noudattaa. Luulemme usein, että heidän siveysoppinsa on epäkäytännöllistä sanahelinää, joka ei sovi nykyajan ihmisille; ja me keksimme kaikenlaisia verukkeita, minkä tähden heidän sääntönsä ja kehotuksensa eivät ole niin tärkeitä, niin ehdottomia. Olemme aivan unohtaneet sen suuren tosiasian, että tietäjän vaikutus tahdon linjaa pitkin — paitsi, että hän yleensä tahtoo kehottaa ihmisiä pyrkimään pahasta pois — erityisesti korostaa, millä tavalla me voimme nousta hengessämme tietoon. Unohdamme, että kun tietäjä jonkin neuvon antaa, se ei ole tyhjää puhetta, vaan tieteellisen tarkka neuvo, kuinka sen tulee menetellä, joka tahtoo nousta.

Entä sitten vaikutus kolmatta linjaa, tunteen linjaa pitkin? Se on juuri mystiikka, käytännöllinen ihmistunteminen, jonka he herättävät muutamissa ihmisissä, niissä, joiden järki on valistunut, joiden tahto on puhdistunut heidän kehotuksestaan. Niissä he vaikuttavat tunteen kautta, niissä herää mystillinen elämä. Suuri saksalainen runoilija Shiller sanoo: ”Ihmisen omaa on vain se, mitä hän tuntee, kaikille kuuluu se, mitä hän ajattelee”. Tämä on paradoksaalisesti sanottu, mutta sillä tarkoitetaan, ettei mikään ole ihmiselle totta, ennen kuin se on käynyt läpi hänen tunteensa ja täyttännyt koko hänen sielunelämänsä. Kun ihminen tahtoo kulkea suuren tietäjän viitoittamaa tietä, silloin mystillinen elämä hänessä herää, silloin hän askel askelelta saa tuntea, mitä tietäjä tuntee, ja kun hän nousee tuntemuksessaan niin korkealle, että hänen itsetajuntansa on samalla tasolla kuin tietäjän, silloin tapahtuu mystillinen kohtaaminen: hän saa tavata opettajansa. Kaikissa suurissa uskonnoissa viitataan tähän. Katsokaa esim. keskiajan kristityitä pyhimyksiä. Yhdellä suulla he todistavat tuntevansa Kristuksen Jeesuksen, saavansa hänet nähdä, voivansa keskustella hänen kanssaan. Kysykää samaa buddhalaisilta ja hindulaisilta vihityiltä. Kaikki he todistavat, että herra Buddha elää, että vanhat intialaiset rishit yhä elävät ja valvovat ihmiskunnan kohtaloita; ja autuaallisimpana kokemuksenaan he kertovat tavanneensa näitä suuria pyhiä olentoja.

Näitä asioita emme ymmärrä, ellemme usko ihmishengen kuolemattomuuteen. Nämä asiat ovat järkipäisiä ainoastaan teosofisen maailmankatsomuksen valossa, joka selittää, että tietäjä voittaessaan totuuden tiedon on samalla saavuttanut itsetietoisien kuolemattomuuden ja vapautunut ruumistumisen pakosta, jonka alainen kehittymätön ihminen on. Suuret tietäjät, kuten Buddha ja Kristus, ovat rakkaudesta ihmiskuntaan perustaneet uskontoja, joiden avulla he yrittävät ihmisiä auttaa. Kolmella tavalla ilmenee heidän vaikutuksensa, ja tunteen linjaa pitkin heidän vaikutuksensa

on lakkaamaton ja kaikkialla läsnäoleva. Tänään, niin kuin tuhat vuotta sitten, he ojentavat auttavan kätensä sille, joka heidän luoksensa pyrkii.

Näin opettaa teosofinen maailmankatsomus ja seuraavissa esitelmissä tahdomme yksitellen kosketella eri uskontoja, puhua hinduismista, Buddhan uskosta, Zoroasterin uskonnosta jne., ja nähdä, mitä ne ovat opettaneet, minkälaisia niiden perustajat ovat olleet ja minkälaiset ihmiset tuntevat vetäymystä heidän käskyihinsä.